

РОЗДІЛ 2 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111+378.147

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.2.11>

КУЛІНАРНИЙ РЕЦЕПТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ ЛІНГВІСТИЧНОЇ І МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

CULINARY RECIPE AS A MEANS OF FOSTERING ENGLISH LINGUISTIC AND SPEECH COMPETENCES

Долгушева О.В.,

orcid.org/0000-0001-9558-5846

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

Кочубей В.Ю.,

orcid.org/0000-0003-0015-6884

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри германських мов, зарубіжної літератури та методик їхнього навчання
Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка*

Статтю присвячено розгляду дидактичного потенціалу автентичних кулінарних рецептів як засобу навчання англійської мови з метою формування й удосконалення мовної і мовленнєвої компетентностей здобувачів освіти. Авторами статті з огляду на сучасний стан вивчення питань, пов'язаних із засобами навчання іноземної мови, обстоюється думка, що навчальний потенціал кулінарних рецептів не використовується у повній мірі в процесі надання іншомовної освіти. Більшість досліджень кулінарного рецепту мають лінгвістичне спрямування, в яких розглядаються лексична, граматична, структурна, дискурсивна, прагматична та інші особливості рецепту як одного із провідних жанрів гастрономічного дискурсу. Здобутки цих розвідок можуть становити основу для використання рецептів як засобу формування різних аспектів англійської мовної і мовленнєвої компетентностей.

Формування й удосконалення цих компетентностей із використанням текстів рецептів доцільно здійснювати шляхом збагачення активного вокабуляру здобувачів освіти задля розширення лексичного інвентарю, що має забезпечити успішне спілкування англійською мовою на тему «Харчування» та відповідних підтем, визначених навчальними програмами; розширення лексичних знань та сприяння формування потенційного словника учнів шляхом ознайомлення із поняттями лексико-семантичного поля (групи), моделей словотворення, безеквівалентну та культурно марковану лексику тощо. Удосконалення граматичних рецептивних і продуктивних навичок доцільно здійснювати на матеріалі наказових й еліптичних речень, інфінітивних структур, віддієслівних прислівників та інших граматичних явищ, властивих текстам англійських кулінарних рецептів. Рецепт кулінарії як мовленнєвий жанр, що має інструктивний характер та який вирізняється чіткою структурою та логікою викладу, сприятиме удосконаленню компетентності в англійському усномовленнєвому і писемномовленнєвому продукуванні, інтеракції та зоровому й слуховому сприйманні.

Ключові слова: англійська мовна лінгвістична компетентність, мовленнєва компетентність, кулінарний рецепт, мовленнєвий жанр, засіб навчання.

The paper addresses the issue of using a culinary recipe in EFL teaching, particularly as a tool of forming and enhancing communicative linguistic and speech competences.

Having reviewed the recent publications focusing on the means of EFL instruction, the authors fix a lack of research papers devoted to discussion of culinary recipes' didactic potential. The majority of the conducted researches are carried out within a linguistic paradigm. They touch upon lexical, grammatical, discursive, structural and other features of a recipe as one of the leading genres of a gastronomic discourse. The linguistic findings create the basis for teaching implications and elaborating recipe-based instructive techniques to foster communicative competences of EFL learners.

The task of English linguistic and speech competences enhancement with the help of recipes can be accomplished in terms of enriching EFL students' active vocabulary to provide them with an appropriate amount of lexical inventory large enough to freely communicate on the topic "Food and eating habits" outlined by the educational programmes; widening student's lexical knowledge of lexico-semantic fields, word-building patterns, non-equivalent and culturally marked lexical units etc. that is aimed at developing receptive and productive lexical skills. Mastering grammar skills is possible due to exposure of peculiar for English culinary texts' syntactical structures and morphological elements (such as past participles, infinitival complexes, imperative, elliptical and non-personal sentences) to EFL students. A recipe as a normative speech

genre of an instructional nature can also be considered as a tool for developing skills of spoken and written production and interaction, as well as reception and mediation.

Key words: English linguistic competence, speech competence, culinary recipe, speech genre, means of instruction.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Прагнення сучасної освітньої системи в Україні увійти до європейського освітнього простору окреслює потребу у перегляді змісту освіти, переліку загальних та фахових компетентностей здобувачів освіти, методів і технологій навчання тощо. У царині іншомовної освіти пріоритетним завданням є формування комунікативної компетентності, що має забезпечити успішну взаємодію на рівні як особистих зв'язків, так і у сферах освітньої, публічної та професійної діяльності.

Освітні програми для майбутніх вчителів іноземних мов мають, окрім іншого, забезпечувати здатність педагогів підготувати випускників закладів загальної середньої освіти до життя у полікультурному просторі. Відтак набуття здобувачами освіти низки компетентностей, необхідних для розвитку особистісних якостей, спроможності самостійно опановувати знання і застосовувати їх у своїй діяльності, здатності комунікувати засобами іноземної мови має бути ключовим завданням вчителя іноземної мови і культури.

Сучасна лінгводидактика тяжіє до якнайширшого використання автентичних навчальних матеріалів як таких засобів навчання, які б сприяли збагаченню знань здобувачів освіти про країну і народ, мова якого вивчається, національний характер, самобутність побутування, мовленнєвий етикет, вербальну й невербальну поведінку тощо та їх урахування у міжкультурній взаємодії. Одним із таких засобів можуть стати іншомовні кулінарні рецепти, адже вирізняючись певною композиційною структурою, мовним інвентарем, прагматичною зорієнтованістю тощо, вони мають певний дидактичний потенціал, використання якого сприятиме удосконаленню низки мовних і мовленнєвих компетентностей людини, що вивчає іноземну мову.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поштовхом до детального розгляду питання іншомовної комунікативної лінгвістичної компетентності у методичній літературі стали положення Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment) [1], хоча саме поняття лінгвістичної компетентності увійшло у науковий обіг набагато раніше. Автори засадничого документу визначають комуніка-

тивну лінгвістичну компетентність як цілісність кількох складових: мовної, соціолінгвістичної і прагматичної [1, с. 13]. Лінгвістична компетентність є комплексним явищем, складниками якого є лексичний, граматичний, семантичний, фонологічний, орфографічний та орфоепічний компоненти [1, с. 109].

Публікації останніх років засвідчують, що науковці визначають такі аспекти дослідження у галузі іншомовної лінгвістичної компетентності: лінгвістична компетентність як важливий складник іншомовної комунікації майбутніх учителів іноземної мови (М. Конєва) [2], лінгвістичний складник міжкультурної комунікативної компетентності (Ю. Федоренко) [3], структура лінгвістичної компетенції та компетентності майбутніх викладачів англійської мови (М. Микитенко) [4], система вправ і завдань для формування латинськомовної лінгвістичної компетентності (В. Шовковий, Т. Кавицька, Т. Шовкова) [5], формування лінгвістичної компетентності з використанням нейродидактики (М. Сергієнко, О. Пантелєєва, І. Підлужна) [6], роль лінгвістичної компетентності у виборі методів навчання читання англійською мовою (С. Рубцова) [7].

Щодо досліджень кулінарних рецептів, варто зауважити, що переважна більшість розвідок здійснені в річищі лінгвістичних та лінгводискурсивних студій. У центрі уваги мовознавців постає гастрономічний дискурс як такий, його стильові, лексичні, національно-культурні, жанрові, інші особливості. Приміром, О. Остроушко [8] досліджує окремі жанрові параметри кулінарних сайтів (соціально-комунікативна ситуація, комунікативна мета, концепції адресанта й адресата), які також наявні у текстах рецепту, що є одним із провідних жанрів глютонічного дискурсу. Фразеологічні одиниці з гастрономічним компонентом привернули увагу О. Бєлих [9] та О. Лапініної [10]. Мовознавці зокрема вивчають структурно-семантичні характеристики та національно-культурну своєрідність фразеологізмів німецької мови. С. Ковпик, М. Мохосєєва, К. Гладченко акцентують увагу на густативній лексиці (формулах її тлумачення, семантичних зміщеннях та функціях), як у самій структурі мови, так і у рамках художніх творів [11; 12; 13]. Лексикографічний аспект гастрономічного дискурсу став предметом розгляду І. Державецької [14]. На матеріалі англомовних

тлумачних словників дослідниця розглядає структурні особливості англійської гастрономічної лексики, лексико-семантичні групи, терміни, що увійшли у вжиток впродовж останніх років, які відбивають зміни в культурі харчування. Власне питання зв'язку мови і кулінарії висвітлено у колективній монографії за редакцією К. Герхардт, М. Фробеніус і С. Лей [15; 16], а кулінарний рецепт як мовленнєвий жанр та сфери його функціонування стали предметом розгляду де ла Круз Кабаніллас [17].

Водночас досліджень щодо використання кулінарних рецептів у навчанні іноземної мови є не так багато. Прикладом такої розвідки може бути робота К. Бубел та А. Шпіц [18]. Автори звертаються до кулінарного рецепту як засобу формування міжкультурної та медіативної (перекладацької) компетентності у галузі навчання англійської мови як іноземної.

Деякі прикладні матеріали для навчання англійської мови із використанням кулінарних рецептів представлені на сайтах Британської Ради (Україна) (<https://www.britishcouncil.org.ua/blog/recipes-in-english-for-children>), Офіційного підготовчого центру при Grade Education Centre Першого Кеймбриджського центру (<https://cambridge.ua/uk/blog/english-for-cooking/>), інших Інтернет-ресурсах.

Утім питання теоретичного обґрунтування використання автентичних кулінарних рецептів з метою формування англомовної лінгвістичної і мовленнєвої компетентності потребує більш детального вивчення, що й обумовлює актуальність цієї роботи.

Відповідно, **метою** статті є окреслення дидактичного потенціалу англомовного кулінарного рецепту як засобу формування й удосконалення іншомовної лінгвістичної і мовленнєвої компетентності.

Виклад основного матеріалу. З огляду на те, що предметом розгляду цієї статті є шляхи використання автентичних англомовних кулінарних рецептів і навчальному процесі з іноземної мови, вважаємо за доцільне зупинитися на тих мовних, жанрових і композиційно-структурних особливостях рецептів, які варто враховувати у процесі формування іншомовної комунікативної лінгвістичної компетентності здобувачів освіти.

Більшість мовознавців–дослідників кулінарних рецептів пристають на думку, що рецепт як мовленнєвий жанр має багатоінтенціальний характер, адже він виконує водночас кілька функцій: інформативну, спонукальну, освітню, інструктивну тощо. Рецептові притаманна низка

типологічних ознак мовленнєвого жанру (за Т. Шмельовою, Ф. Бацевичем) – наявність адресата повідомлення, хронотоп, подійний зміст, тощо. Доповненням до вербальної складової рецепту часто є ілюстративний чи відео супровід, що надає тексту рецепта ознак мультимодальності. Така комбінація інтенсифікує прагматичний вплив на читача та забезпечує краще сприйняття інформаційної складової рецепту.

Жанрова специфіка англомовного кулінарного рецепту обумовлює і його мовний інвентар. Зокрема, в царині граматики спостерігається домінування безособових речень, речень у наказовому способі, еліптичних конструкцій, інфінітивних структур. Частка дієслів та іменників у текстах рецептів перевищує частку, що складають інші частини мови, адже рецепт зазвичай визначається як жанр, що має інструктивний характер і спрямований на те, щоб читач (реципієнт) виконував певні дії.

У лексичному складі рецептів переважають нейтральні моносемантичні лексичні одиниці, наявна кулінарна термінологія та спеціальні аббревіатури і скорочення. Водночас сучасні рецепти містять запозичення з різних мов із різним ступенем асимілювання, що дає підстави говорити про відбиття у текстах рецептів лінгвістичних та екстралінгвістичних міжкультурних контактів, котрі в межах кулінарного дискурсу йдуть шляхом як глобалізації, так і онаціональнення.

У текстах рецептів виділяються окремі лексико-семантичні групи, кількість і репрезентативність яких може варіюватися в залежності від того, якому функціональному стилю належить рецепт. Найчисельнішими у текстах рецептів є лексико-семантичні групи одиниць на позначення назв страв, назв предметів посуду для приготування і сервірування страв, назв предметів кухонного приладдя та оснащення, назв продуктів (інгредієнтів) та їхньої кількості, назв процесів і технологій обробки продуктів й приготування страв, назв прийомів їжі та порцій подачі. Додаткові лексико-семантичні групи утворюють назви позицій у меню, назви компонентів поживності страв, назви продуктивних запатентованих марок, назви груп людей з особливими харчовими потребами, назви смакових вражень, гастрономічні епітети чи метафори, фразеологічні одиниці тощо.

Задля привернення уваги читача автори рецептів можуть включати до текстів локальні назви продуктів, привабливі (“eye-catching”) назви страв або такі назви страв, що не перекладаються чи наводяться в іншомовній транслітерації, безеквівалентну чи національно забарвлену лексику, назви

способів кулінарної обробки продуктів, властивих певним національним кухням тощо.

Кулінарний рецепт вважається текстом із доволі чіткою унормованою структурою, що включає три основні блоки: вступний, в якому зазвичай зазначено інгредієнти страви та їхня кількість, основний блок, представлений описом процедури приготування страви, та заключний, інформація у якому може варіюватися і містити відомості щодо калорійності страви, рекомендації способів подачі і вживання страви, часу приготування тощо. Звісно, у різних модифікаціях кулінарних рецептів структура, як і вербальне наповнення текстів рецептів може зазнавати певних змін. Тексти рецептів здатні набувати нових значень і функцій та варіювань у парадигмі жанротвірних ознак при зміні сфери (стилю) його функціонування. Наприклад, у контексті художнього твору до інформаційної функції кулінарного рецепту зазвичай додається емоційна й естетична, мета яких є апеляція до чуттєвого досвіду читача у тому числі шляхом використання емоційно забарвленої лексики. Структура ж самого тексту рецепту може ставати менш регламентованою, завдяки, приміром, авторським відступам про історію походження страви чи власний досвід її приготування [19, с. 452–453].

Окреслені вище та інші здобутки мовознавчих розвідок дають підстави для визначення способів використання кулінарних рецептів у навчальному процесі з іноземної мови, зокрема як засобу формування й удосконалення мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів освіти.

Розглянемо перспективні, на наш погляд, аспекти дидактичного потенціалу автентичних кулінарних рецептів у навчанні англійської мови.

Кулінарний рецепт як вербальне утворення можна використовувати з метою удосконалення лексичної компетентності учнів, а саме:

– розширення словникового запасу здобувачів освіти, орієнтованого на набуття належного рівня лексичного інвентарю для забезпечення успішної міжкультурної взаємодії за темою «Їжа. Харчування». Приміром, випускники шкіл, що здобули повну середню освіту, мають уміти вільно спілкуватися на такі підтеми «Національні страви України та країн, мова яких вивчається», «Смаки, уподобання», «Здорова та корисна їжа», «Шкідливі звички»; випускники основної школи мають сформулювати достатній лексичний запас для здійснення інтеракції англійською мовою на теми приготування їжі, сервірування столу, кухонних приладів, посуду, способи обробки продуктів харчування тощо [20; 21].

– розширення лексичних знань, у тому числі понять про лексико-семантичне поле та лексико-семантичні групи, безеквівалентну та культурно марковану лексику (*No-fail Yorkies, Wimbledon summer pudding, vegetable and halloumi traybake with tzatziki*,), полісемію (*season – to season a dish*), запозичення й асиміляцію (*pistachios, hazelnut madeleines, beetroot duxelles, smoked mackerel pâté, Joe Wicks' ravioli alla Napoletana*), словотвірні моделі, аббревіацію та скорочення (*triple-tested vegan desserts, crumb-free, Tahini BBQ lamb chops*).

– формування потенційного словника учнів шляхом ознайомлення із лексемами, про значення яких вони можуть здогадатися, спираючись на уже набуті знання (*budget-friendly, meal plan 50/50 Bolognese, gluten-free veggie pasties, family-sized dinner*).

Кулінарний рецепт доцільно використовувати з метою удосконалення граматичних умінь і навичок, зокрема у вживанні еліптичних конструкцій (*Wedge it up and serve hot or warm, with scoops of vanilla ice cream. Heaven; Delicious served with a crunchy salad*), наказових речень (*Preheat the oven to 200°C/400°F/gas 6*), віддієслівних прислівників (*1 carrot, grated; 1 egg, beaten*).

Кулінарний рецепт як текст, що належить певній лінгвокультурі, може стати засобом формування лінгво- та соціокультурної компетентності. Задля цього варто зважити на таку культурно-марковану лексику та міжнародні загальноприйняті терміни у сфері кулінарії назви:

– назви мір ваги та розмірів, температурних позначок (*13 inch baking pan, pound, lb, 105 to 115 F°, 500g/1lb 2oz*);

– назви традиційних для певних етнічних чи соціальних груп страв, страв для людей з особливими харчовими потребами (*One-pan veggie lasagne, go veggie*);

– назви місцевих продуктів, страв та торгових марок продуктів харчування (*Boston cream, blood oranges, Crispy topped Cumberland pie*).

Кулінарний рецепт як мовленнєвий жанр може стати засобом формування рецептивних умінь – зорового сприймання та сприймання на слух: аудіо-візуальне сприймання, як то, приміром під час перегляду рецептів у відеоформаті; читання для отримання інформації та аргументування, читання інструкцій.

Для формування іншомовних умінь і навичок усного та писемного продукування англомовний кулінарний рецепт стане в пригоді і з огляду на його композиційну побудову:

– рецепт як інструктивний жанр вирізняється чіткою логічною структурою, у якій вказана

послідовність, покроковий алгоритм виконання певних дій, відтак текст рецепту може стати зразком для продукування учнями власних усних чи письмових висловлювань, що вимагають чіткої логічної побудови та формальної й змістової зв'язності та цілісності, у тому числі із використанням різноманітних засобів міжфразового зв'язку (*first, second, third, the next step, before, after that, finally; Step/Move 1, Step/Move 2, etc.*);

– автентичний іншомовний кулінарний рецепт, що має доволі чітке унормоване структурування, доцільно використовувати у навчанні жанрово орієнтованого писемного мовлення (наприклад, написання вказівок, інструкцій тощо) та з метою розширення знань здобувачів освіти про мікро- і макроструктуру текстів різних жанрів.

Мовна специфіка кулінарних рецептів у різних функціональних стилях обумовлює й інші їхні дидактичні можливості. Наприклад, рецепт, представлений у творі художньої літератури, є джерелом стилістичної образності (наприклад, «<...> I, therefore, tend to favor *bright, jolly, luscious peppers and buxom tomatoes to make my table enticing and vibrant*»; «*They [tomatoes] are so luscious that eating one should be a private act!*»; «*Put your toppings on the toasted bread and flash grill, taking care not to burn either bread or the toppings, as nothing detracts from the color of the peppers more than a whole loaf of black*»; «*You can use vegetable oil, but with rivers of olive oil we have in Tuscany, I feel it would be criminal not to indulge in one's local natural bounty*», авторських

оказіоналізмів («*a beef-and-suet woman*»; «*Serve six, or a hungry postmercato four!*»), зевгм «*Serve with some warming mashed potato and plenty of friends*»; «*Serve with an elegant smile and relaxed hair*») /Edwards-Jones, I. "Tuscany for Beginners"/) тощо. Ознайомлення із такими мовними явищами формує в учнів уявлення про естетичний бік англійської мови та розмаїття мовних засобів вираження власних думок, специфіки лінгвістичної та образної картини світу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Викладене вище дає підстави зробити наступні висновки. Англійський кулінарний рецепт як різновид тексту та мовленнєвий жанр вирізняється певним набором мовних, структурних текстових і жанрових характеристик, які можуть варіюватися в залежності від сфери функціонування рецепту. Специфіка його мовного інвентарю та композиційної побудови окреслюють дидактичні аспекти використання рецепту як засобу формування й удосконалення англійської лінгвістичної та мовленнєвої компетентностей здобувачів освіти. Формування цих компетентностей із використанням кулінарного рецепту здійснюється під час навчання граматичного, лексичного, країнознавчого та соціокультурного матеріалу, роботи із удосконалення умінь зорового та аудіосприймання, усного та писемного продукування й інтеракції.

Перспективи подальших досліджень бачаться нами у вивченні дидактичного потенціалу інших жанрів англійського гастрономічного дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Strasbourg: Council of Europe, Language Policy Unit. 2001. URL: <https://rm.coe.int/16802fc1bf> (дата звернення 17.01.2023).
2. Конєва М. З. Лінгвістична компетентність як важливий складник іншомовної комунікації майбутніх учителів іноземної мови. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 1. Ч. 3. С. 28–33. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-3/05> (дата звернення: 16.01.2023).
3. Fedorenko, Yu.P. Linguistic Component of Intercultural Communicative Competence. *Науковий вісник Міжнародного Гуманітарного Університету*. 2021. Вип. 48. Т. 4. С. 117–120. URL: <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-4.29> (дата звернення: 18.01.2023).
4. Микитенко М. М. Сутність та структура лінгвістичної компетенції та компетентності майбутніх викладачів англійської мови. *Педагогічний альманах*. 2020. Вип. 45. С. 124–131.
5. Shovkovyi, V., Kavytska, T., Shovkova, T. The System of Exercises and Tasks to Build the Linguistic Competence in Latin. *Ars Linguodidacticae*. 2020. №5 (1). С. 32–44.
6. Сергієнко М.С., Пантелєєва О.Я., Підлужна І.А. Формування лінгвістичної компетентності з використанням нейродидактики. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 3. С. 41–45.
7. Rubtsova, S. Linguistic Competence as an Important Component of Teaching Active Methods in Reading. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2021. № 1 (29). P. 1–5. URL: [10.31435/rsglobal_ijtss/30032021/7452](https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijtss/30032021/7452) (дата звернення: 17.12.2022).
8. Остроушко О. Параметри українського кулінарного сайту: соціально-комунікативна ситуація, комунікативна мета, концепції адресанта й адресата. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Збірник наукових праць. 2019. Вип. 19. С. 91–108.

9. Бєлих О. М. Структурно-семантична характеристика фразеологізмів з гастрономічним компонентом (на матеріалі сучасної німецької мови). *Кременецькі компаративні студії*. 2016. Вип. VI. Т. 2. С. 139–149.
10. Лапиніна О. Л. Національно-культурна своєрідність фразеологічних одиниць німецької мови з гастрономічним компонентом: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2016. 254 с.
11. Ковпик С. І. Функції густативної лексики у творі літератури. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2013. Вип. 9. С. 539–546.
12. Мохосоєва М. М. Формули тлумачення густативної лексики (на матеріалі англійської, німецької та української мов). *Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Серія: Філологічні науки*. 2013. Книга 4. С. 263–266.
13. Гладченко К. Ю. Семантичні зміщення густативної лексики (на матеріалі книги Марії Матіос «Кулінарні фіглі»). *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія: Філологія. Мовознавство. 2015. Том 255. № 243. С. 17–20.
14. Державецька І. О. Глютонічний дискурс: лексикографічний аспект. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 69–72.
15. Culinary Linguistics. The chef's special / Ed. by Cornelia Gerhardt, Maximiliane Frobenius and Susanne Ley. Vol. 10. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2013. 344 p.
16. Gerhardt, C. Food and language – language and food. *Culinary Linguistics. The chef's special* / Ed. by Cornelia Gerhardt, Maximiliane Frobenius and Susanne Ley. Vol. 10. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2013. P. 3–49.
17. de la Cruz Cabanillas, I. Genre and text-type conventions in early modern women's recipe books. *Revista de Lingüística y Lenguas Aplicadas*. 2017. Vol. 12. P. 13–21. URL: <https://doi.org/10.4995/rlyla.2017.7309> (дата звернення: 14.10.2022).
18. Bubel, C., Spitz, A. The way to intercultural learning is through the stomach – Genre-based writing in the EFL classroom. *Culinary Linguistics. The chef's special* / Ed. by Cornelia Gerhardt, Maximiliane Frobenius and Susanne Ley. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2013. P. 157–187.
19. Долгушева О.В. Модифікація жанру «кулінарний рецепт» у романі І. Едвардз-Джоунз "Tuscany for Beginners". *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. 2019. Вип. 175. С. 447–457.
20. Міністерство освіти і науки України. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 5–9 класи. Англійська мова. Німецька мова. Французька мова. Іспанська мова. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/programi-inozemni-movi-5-9-12.06.2017.pdf> (дата звернення: 4.11.2022).
21. Міністерство освіти і науки України. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. 10–11 класи. Англійська мова. Німецька мова. Французька мова. Іспанська мова. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf> (дата звернення: 4.01.2023).
22. Edwards-Jones, I. *Tuscany for Beginners*. New York: Ballantine Books, 2005. 323 p.
23. BBC Food. Recipes. URL: <https://www.bbc.co.uk/food/recipes> (дата звернення: 24.02.2023).
24. BBC Good Food. Recipes and Cooking Tips. URL: <https://www.bbcgoodfood.com> (дата звернення: 2.12.2022).
25. Food Network. URL: <https://www.foodnetwork.com/recipe> (дата звернення: 17.01.2023).
26. Jamie Oliver. Official Website. URL: <https://www.jamieoliver.com> (дата звернення: 24.02.2023).